

լենինի աշակերտները, նրանք փորձեցին Երևան մտնել չափ աւելի համեստ պայմաններով—«Ընթերցողական գետնաքարշութեամբ», ինչպէս անողորմէն ընտրուեց նոյն ինքն Վ. Թեքէյեանը — բայց նրանց երեսին նայող չեղաւ:

Հակառակ Վ. Թեքէյեանի խղովի յայտարարութեան ու մեկնումին, վարչապետ Ա. խափսեանը դեկտ. 9-ին Պօղոս Նուպարին ուղարկեց մի ընդարձակ նամակ՝ պարզելով բանակցութիւնների ընթացքն ու վախճանը և աշխատելով համոզել, որ Ազգ. Պատերազմութիւնն ընդունէ կառավարութեան պայմանները: «Ես ուզում եմ հաւատալ, գրում էր խափսեանը, որ Ազգ. Պատերազմութեան առաքելութեան մեկնումը Երևանից դեռ ևս բանակցութիւնների վերջնական խղովը չի նշանակում: Սիրում եմ յուսալ, որ հարցի մանրամասնութիւններին ծանօթանալուց յետոյ, դուք բաւարար կը համարէք մեր հարցի կողմից առաջարկած պայմանները և գործնական քայլ կառնէք երկուստեք ցանկալի համաձայնութիւնն իրականութիւն դարձնելու համար: Եւ ինչ էլ լինի ձեր վճիռը, դուք միջոցներ ձեռք կառնէք ձեր հեղինակաւոր ազդեցութեամբ թոյլ չտալու հրապարակային պայքարի վերսկսման, որ արտաքին աշխարհում այնպիսի տպաւորութիւն կը թողնէ, որ, իբր թէ, մեր մէջ գոյութիւն ունի էական անհամերաշխութիւն ու պայքար ազգային-քաղաքական հիմնական հարցերի վերաբերմամբ: Ընդհակառակը, մօտիկ ծանօթութիւնը ձեր ներկայացուցիչների հետ ցոյց տւեց, որ Հայաստանի քաղաքական աշխարհայ ճակատագրին վերաբերող շլիսաւոր հարցերի նկատմամբ մեր մէջ հայեացքների նոյնութիւն է տիրում և նկատուող անհամաձայնութիւնը, աւելի շուտ, արդիւնք է փոխադարձ անվստահութեան, ինչ որ դժուար չպիտի լինի վերացնել գործի ընթացքում»:

Այսպիսով, Վ. Թեքէյեանի «խղով» յայտարարութեան Հայաստանի կառավարութիւնը պատասխանում էր «դադար»-ով և առաջարկում բանակցութիւնները շարունակել: Եւ այս խափսեանի անհատական կարծիքը չէր միայն. այդպէս էր մտածում և բանակցող պատերազմութիւնը, որի նախադասի ձեռքով էր գրւած խափսեանի ուղարկած նամակը: Այդպէս էին մտածում և խորհրդարանի ու կառավարութեան ղեկավար անդամները:

Երևանում այն յոյսն ունէին, որ հէնց որ Թեքէյեանի առաքելութիւնը վերադառնայ Փարիզ ու ղեկուցանէ Հայաստանի դէպքերի ու տրամադրութիւնների մասին, Ազգ. Պատերազմութիւնը կը փոխէ իր անհաշտ ընթացքը և կը շտապէ ընդունել կառավարութեան պայմանները: Դէպքերը չարդարացրին այդ յոյսերը: Պօղոս Նուպարի առաքելները Պոլիս հասան թէ չէ՝ սկսեց մի կրքոտ ու թունաւոր բանակոխ Երևանի բանակցութիւնների շուրջ, որ լայն ալիքներով տարածւեց բովանդակ դադութահայութեան մէջ: Ազգ. Պատերազմութիւնն էլ տարւեց այդ թունաւոր մթնոլորտով, և Հայաստանի կառավարութեան պարզած ձեռքը մնաց կախած օդի մէջ:

Հետզհետէ, սակայն, դէպքերը սկսեցին դասաւորւել յօգուտ «Արարատեան Հանրապետութեան». յունւ. 19-ին Գերագոյն խորհուրդը ճանաչեց նրա դէ ֆակտո գոյութիւնը. Երևանը սկսեց դառնալ քաղաքական հետաքրքրութեան առարկայ: Աւելի և աւելի սկսեց ակնյայտի դառնալ, որ թիւրքահայկական խնդիրը կարող է լուծւել միայն որոշ կապակցութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան հետ: Գուցէ կային և ուրիշ պատճառներ,